

**ERCIYES ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**DERGİSİ**

**KAYSERİ-1987**

**SAYI : 1**

## HIDIR BEY VE KASİDE-İ NÜNİYYESİ

Öğr. Gör. Mustafa ÇUHADAR\*

Fatih devrinin meşhur bilginlerinden olan Hıdır Bey bin Celâlü'd-Dîn, Celal-Zâde Hıdır Bey diye de tanınmıştır. Kendisi Nasreddin Hoca'nın kızı tarafı torunlarından olup, Anadolu'nun Sivrihisar kasabasında dünyaya gelmiştir. İstanbul'un fethinden sonra ilk kadısı olan büyük Türk bilgini ve şair olan Hıdır Beyin I Rebi'ul - Evvel 810/6 Ağustos 1407 de doğduğu rivayet edilir. Sivrihisar kadısı Molla Celâl'üd-Dîn Ömer'in oğludur. Ataları Nasreddin Hoca'ya kadar çıkan tanınmış bir âileden gelir.

Babası Celâl'üd-Dîn Sivrihisar kadısı idi. Hıdır Bey ilk tahsilini O'nun yanında yaptı. Temel bilimleri ondan aldı. Daha sonra Molla Mehmet Yegân Hazretlerinin yanında öğrenimine devam etti. İlim ve faziletini takdir ettiği bu zâtın hizmetine girerek aklî ve naklî ilimlerle, zamanın diğer geçerli ilimlerini ondan öğrendi. Hocasının takdir ve yakınlığını kazanarak, sonraları kızıyla evlendi.

Hıdır Bey; gerekli ilmî olgunluğa erişebilmek için büyük bir azim ve gayretle çalıştı. Çok çeşitli fenlerle ilgilendi. Zamanın meşhur olmayan birçok bediî ilimleri ve fenlerini de elde etti. Bunlarda tam bir vukuf sâhibi oldu. Zamanında, gelmiş ve geçmişin garip ve nâdir olan bu ilimlerinde Molla Fenâri'den başka, onun gibisi gelmemiştir, derler.

Molla Mehmet Yegân'ın yanında tahsilini tamamladıktan sonra doğduğu şehre kadı ve müderris oldu. İlim ve feyzinden çevresi

(\*) Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

faydalanmaya başladı. Daha sonra Bursa Yıldırım Han medresesine müderris oldu. Bunu ta'kiben İnegöl'e kadı tayin edildi. Sonra Edirne'de birbirine komşu iki medresenin müderrisi oldu. Bundan sonra Yenbolu kadılığı verildi. Vaktini ilim ve ibadetle geçirir, öğrencinin eğitim ve öğretimi üzerinde büyük bir titizlikle dururdu.

#### Hıdır Bey'in Çocukları :

Hıdır Bey'in hocası Mehmet Yegân'ın kızıyla evlendikten sonra, bu evlilikten şerefli çocukları olmuştur. Bunlar:

1. Bursa müftüsü Ahmet paşa,
- 2 .Bursa kadısı Yakup paşa,
3. Sinan paşa ; «Tazarru'ât» sahibi büyük ve meşhûr münşi (nesir üstâdı) dır. 884/1440 da Bursa'da doğmuştur. Önemli mevkilerde hizmet verip, Fâtih katında itibar görmüştür. Hıdır Bey'in çocuklarının üçü de zekaları, ilim ve irfanlarıyla dikkat çekmektedirler.

#### Hıdır Beyin Yetiştirdiği öğrencileri :

Hıdır Bey Bursa'daki Sultan medresesinde müderrislik yaptığı sıralarda çok değerli öğrencileri oldu. Başta kendi çocuklarının yetişmesinde ,özellikle Sinan Paşa'nın ilk öğreniminde rol oynamıştır. Yetiştirdiği en tanınmış ilim adamlarından bazıları şunlardır: Molla Kestelli, Molla Ali Arâbî, Molla Şems'üd-Dîn, Hayâlî ve Molla Hocazâde Muslih'ud - Dîn Askalânî, Bunlardan son ikisi kendisinin yardımcıları (asistanları) oldular.

#### Fatihle tanışması :

Hıdır Bey'le Fâtih'in tanışmaları bir hadise üzerine olur. Rivâyete göre, Fâtih'in saltanatının ilk günlerinde Arap ülkelerinden, çeşitli ilimlere vâkıf olan fazilet sahibi büyük bir bilgin padişâhın yüksek huzuruna gelir. Anadolu biginleriyle mübâhasede bulunur. Ve Anadolu bilginlerini teker teker susturup, onları acz ve hayrette bırakır. Bilginler, bu nâdir ve garip ilimlerle ilgili zor meseleler karşısında susmak zorunda kalırlar. Fâtih Sultan Mehmet, birçok ilimlerde söz sâhibi kimselerin bu duruma düşmelerine çok üzülür. Onu gayret ve hamiyyet ateşi kuşatır. Kendisini sanki ateşten bir gömlek içinde hisseder. Neşe ve sevinci mum gibi söner. Bu nâdir fenlere muttalî olan bilginler bulunmasını emreder. Bunun üzerine Sivrihisar'da Hıdır Bey'in bulunduğu haber

verilir. Henüz genç yaşta olan Hıdır Bey huzûruna çıkarılır. Sultanın askerleri gibi giyinen bu genç huzuruna gelince, bilgin onu çok genç bularak, güler ve onu küçümser. Aralarında ilmî mübâhase başlar.

Hıdır Bey kendisine yöneltilen soruları gâyet muknî bir şekilde cevaplandırır. Sonra Arap bilgine on altı fende çeşitli sorular sorar. Birçoklarını bilmediğinden cevap veremez. Bu sorular karşısında örümcek ağına düşen bir sinek gibi acz ve perişanlık içerisinde hayrette kalır. Hükümdar bu duruma çok sevinir. O kadarki, neşe ve sevincinden âdeta yerinde duramaz. Hıdır Bey'i iltifatkar sözlerle över. Takdir ve memnûniyetlerini ifâde eder. Bundan sonra Bursada ceddinin medresesini ona vererek, müderris tayin eder. Burada maaşına her gün onbeş dirhem zam yapılır.

1453 te İstanbul'un fethinden sonra, Fatih Sultan Mehmet onu İstanbul'a kadı tayin etti. Celalzâde Hıdır Bey Çelebi İstanbul'un ilk kadısı olarak tanınır. Şehrin Anadolu yakasında geniş bir arazisi bulunduğundan bu bölgeye Kadıköy adı verilir. Hacı Kadın mescidini de kendisi yaptırmıştır.

#### İlmî şahsiyeti ve ölümü :

Celalzâde Hıdır Bey daha küçük yaşta zekâsının keskinliği, üstün kabiliyeti, sağlam hâfızası ile dikkat çekmiştir. Devrin bilginleri arasında ahlâki, dürüstlüğü, sağlam karakteri ile tanınır. İlmî ihâtasının genişliği, birçok ilim ve fenlerde söz sâhibi olup, boyu da kısa olduğundan halk arasında «Cirâb'ül-ilim = İlim dağarcığı» diye lakaplanmıştır. Yaratılış ve karakter sağlamlığı, adaletteki titizliği anlatılırken, İstanbul kadılığı sırasında bir defasında Fâtih Sultan Mehmed'i de mahkemeye çağırıp, hakkında açılan davada, aleyhinde hüküm verdiği de rivâyet edilir.

İlim ve sanat kabiliyeti onun Türk, Arap ve Acem edebiyatına derin vukûfu, bu dillerde zarif şiirler yazma imkanına ulaştırmıştır. Bu dillerde zihaf ve kusurlardan sâlim güzel şiirler söyledi. Özellikle vâfir ve kâmil bahirlerindeki şiirlerinde daha başarılıdır. Eserlerinin bir çoğunun manzum oluşu, şiir kabiliyetini göstermeye yeter.

Gençliğinde askerlik mesleğine ilgi duyduğu ve bir süre bu meslekte çalıştığı rivâyetleri de vardır. Ebced hesabiyle târih söy-

lemeyi ilk icâd eden olduğu söylenmektedir. Bu konu ayrıca tedkik edilmelidir.

Hıdır Bey'in, hocası Molla Mehmet Yegân ve Fâtih'in sevgi ve ilgisini kazanmış olması, onun geniş ilmine ahlak ve faziletine açık bir delildir.

Hıdır Bey 863/1458-1459 tarihinde İstanbul kadısı iken vefât etti. Kendisinden sonra o makama Molla Hüsrev getirilmiştir. Mezarı Şeyh Vefâ yakınında Necâtî merhumun yattığı tekyededir. Vefâtına «Lâ zâle aleyhi'l rahmetü» terkibi ebdec hesabı tarih düşürülmüştür. 863H. tarihine tekâbül etmektedir. Kabrinin Eyüp Sultan civârında olduğu rivâyetleride vardır. Bursalı Mehmet Tâhir de «Osmanlı Müellifleri»nde kabri-âîlilerinin Vefâ'dan Zeyreğe giden caddenin sağındaki mescidin avlusunda olduğunu yazmaktadır.

Eserleri :

Celalzâde Hıdır Bey Çelebi'nin belli başlı eserleri şunlardır :

1. «Kasîde-i Nûniyye»; müellifin en meşhur eseridir. Arapça manzum olarak kaleme alınmıştır. İslam inanç ve itikadını konu alan bu eseri günümüze kadar çok okunan bir kitabdır. Bu konuyu ayrı bir başlıkla ele alacağız.

2. «Fâtih Sultan Mehmed'in arzusu üzerine» Metâlibü'l- Envâr'ı genişleterek, farsçaya tercüme etmiştir (682/1283)te ölen kadı Sirâcü'd-Dîn Mahmud bin Ebî Bekr'in mantıkla ilgili yazdığı bir eser) kitabın bir nüshası Ayasofya kütüphanesinde bulunmaktadır.

3. «Kasîde-i Tâiyye»si müstezat tarzındaki başarılı şiirleri arasındadır.

4. «Ucâlete Leyletin ev Leyleteyni» müellifin ikinci bir kasîdesi olup, «Kasîde-i Nûniyye» diye de bilinir. Sonunda Fâtih'e de hitap olup, sanat ve edebiyat gücünü gösteren, arapça ikinci bir kasîdesidir. Esere yukardaki ismin verilmesine kasîdenin sonunda zikredilen :

Elâ eyyüh'e s-sultânu nazmî  
Ucâlete leyletin ev leyleteyni

«Ey hünkâr, nazmım, ders günlerimin meşgûliyyetleriyle beraber, bir veya iki gecenin acele işidir. İşimden iki sâ'atte ayrıldım.»

«Ucâlete leyletin ev leyleteyni» mısra'ı sebep olmuştur.

Bu kasidenin yazılışıyla ilgili bir hadise de anlatılır; Fâtih Sultan Mehmet'in Hıdır Bey'e aşırı sevgi ve iltifâtı, devrin birçok bilginlerinin kıskançlığını çeker. Dolayısıyla zaman zaman onu Fâtih'in gözünden düşürmeye çalışırlar. Bu durumdan rahatsız olan Hıdır Bey, bir ara Fâtih'ten Bursa'ya göç için, izin ister ve gider. Fakat aleyhindeki davranışlar yine de eksik olmaz. Bilginler hünkardan çok beğendiği bu zattan bir eser vermesini temin etmesini isterler. O da Hıdır Bey'e bir mektup yazarak, isteğini bildirir. Bunun üzerine Hıdır Bey bu kasideyi kaleme alır. Belirtilen kısa zamanda eserini yazıp gönderir. Eser bilginlere sunulur. Hükümdar bir ilim meclisinde kasideyi nasıl bulduklarını sorar. Molla Gürânî ve diğer bazıları, eserin güzel olduğunu, fakat bazı dil hatalarının bulunduğunu, örnek olarak ta; «Lekad zâde'l-hevâ fi'l-bu'di beyni» mısra'ı ile «Felen yezide Yezidü minhü mefsedet» mısra'ında geçen «zâde» ve «Yezidü» kelimelerinin «arttı» ve «artar» anlamlarında lâzım (geçişsiz) filler oldukları halde, «artırdı» ve «artırır» anlamlarında müteaddî (geçişli) fiil olarak kullanıldığını söylerler.

Fâtih Sultan Mehmet bu durumu hocaya yazdığı bir mektupta hatırlatarak, tenkid edildiğini ve cevâbını beklediğini bildirir. Hıdır Bey bu tenkide Kur'ân-ı Kerim'in Bakara sûresi onuncu âyeti olan «Fî kulûbihim maradun fezâdehüm'ul-lâhü meradâ» «Onların kalblerinde hastalık vardır. Allah hastalıklarını artırmıştır.» âyeti ile cevap verir. Ayet-i kerimedeki «zâde» kelimesinin «artırmak» anlamında geçişli olarak ta kullanıldığını ifâde ederken, ağır bir dille de tenkid etmektedir. Hıdır Bey'in öğrencilerinden Muhammed bin Hasan, hocasından bu hadiseyi duyunca, Enfâl sûresinin ikinci âyetinden «Ve izâ tülîyet âyâtuhû zâdethüm imânen» «Onlara Allah'ın âyetleri okunduğunda, bu onların imanlarını artırır.» âyeti yazılarak onunla cevap verilse, daha güzel olurdu, der. Hıdır Bey de bu görüşü kabul ederek, güzel bulur.

5. Müellifin dağınık halde bulunan türkçe ve farsça şiirleridir. Türkçe şiirlerinden şu beytini Bursalı Mehmet Tâhir «Osmanlı Müellifleri»nde nakleder :

Virmiş ziyâde benefşeye peygâm-ı zülf-i yâr  
Ol lezzetin hevâsı dimâğındadır dahî.  
Farsça şiirine örnek olarak ta şu beyti zikreder :  
İşkrâ birûn zi heftâd-u dü vuslat hâletist  
Dermeyân-ı cem'u - kesret â'sıkân râ halvetist  
Kasîde-i Nuniye ve Manzum Tercemesi :

Hıdır Bey'in en meşhur eseri «Kasîde-i Nûniyye» sidir. Arapça manzum olarak kaleme alınan bu eser, aruzun basit kalıbında olup, ehl-i sünnet akîde ve inancını işleyen ta'limî bir kitaptır. Yazıldığından günümüze kadar, akâid ve kelam derslerinde zaman zaman okutulan ve bilginlerce mütâlâa edilen kitaplarından. Kasîde 105 beyitten ibaret olup,

El-Hamdü li'l-lâhî'l-âli'l-vasfı ve's-şâni  
Münezzehü'l-hükmi a'n âsâr-ı bütânî  
beytiyle başlar,

Vedâme nadrete men bil'l-hayri yezkürünî  
Ma'hdarra vechü'r-rubâ min kat-ı Nisâni  
beytiyle sonbulur.

Kasîde-i Nûniyye üzerine bir takım şerhler yapılmıştır. Bunlardan belli başlıları şunlardır :

1. Şerh-i Kasîde-i Nûniyye, Hayâlî Ahmed bin Mûsâ (öl. 870/1465), kasîdenin en güzel şerhlerinden biri olup, adı geçen müellifi, Hıdır Bey'in en seçkin öğrencilerindendir. Eserin yazma bir nüshası Kayseri Râşid Efendi kütüphanesi 1420/2 numaradadır. Hayâlî'nin bu şerhi üzerine Muhammed Emin bin e's-Şeyh Muhammed (öl. 1151/1738) bir haşiye yazmıştır.

2. Şehr-i Kasîde-i Nûniyye, Dâvûd bin Muhammed el-Kârsî el-hanefî el-Rûmî (öl. 1196/1781)'ye âit olup, yazma bir nüshası Râşid Efendi 507/3'dedir.

3. Şerh-i Kasîde-i Nûniyye, Muhammed bin ibrahîm in olup, yazma bir nüshası Râşid Efendi 512 numarada kayıtlıdır.

4. Hâfızu'l-Kebîr diye tanınan Muhammed bin el-Hâcc Hasan (öl. 1154/1741)'da «Kaside-i Nûniyye»'ye bir şerh yazdı. Ancak sondan 15 beyti tamamlamadan vefat etti.

5. Medîne'de ikâmet eden Uryânî diye meşhur olan Kilisli Osman da «Kaside-i Nûniyye» üzerine bir şerh yazmıştır.

«Kâside-i Nûniyye»'nin Dâvûd el-Karîsî ile Hayâlî tarafından yapılan şerh-lerini baskıya hazırlayan Halil Efendizâde diye bilinen Mehmed Tâlib bin Hüseyin Fatsâvî hicrî 1318 İstanbul baskısında kasidenin Osmanlıca manzum tercemesini şerhin başında neşretmiştir. Bu manzum tercemeyi yeniTürk harfleriyle aynen naklediyoruz :

Senâ vü hamd-ü- minnet Hakk'a her ân,  
Odur, sultân-ı â'lî'l-vasfı veîş-şân.  
Yetişmez künhüne efhâm-ı mahlûk,  
İrişmez hükmüne âsâr-ı butlân.  
Salât olsun nebimiz Mustafâ'ya,  
Odur, mübdî-i nûr-ı şer'-ı Yezdân.  
Dahî eshâb-u-âl-ü-tâbi'îne,  
Bulutlar nîtekim bezlide bârân.  
Budur abd-i fakirin î'tikâdı,  
Kabul ider anı her ehl-i îmân.  
Zahire eyleyüp rûz-i cezâya,  
Umar Hak'tan anınla ecr-u-ihsân.  
Vücûd-ı Sâni'-u-Bâni Kadîm'e  
Delilerdir, havâdis cümle erkân.  
Çü yok halk-ı halâyık ihtilâfı,  
Bilindi bir dürür bû hükme sultân.  
Anın zâtına benzer nesne yok hiç,  
Vücûb ile değil bu hükm-i imkân.  
Gınâsı kesretin nefyetti ânın,  
Kü(1)le lâzımdürür zîrâki cüz'ân.  
Ne küldür ol, ne cüzdür, ne arazdır,  
Ne vardır anda ağrâz ile ekvân.  
Vücûd-ı pâkine cevher dime hem,  
Geç andan kim ile îhâm-ı noksân.  
Muhıttır, ilmi eşyây-ı cihânı,  
Değildir müttehid, bir şeyle Sübhân.  
Dahî bir şey'e itmez ol hulûlî,

Revâ görmez anı bir ehl-i irfân.  
 Mekân-u- vakte yoktur ittisâli  
 Hem olmaz anda eşkâl ile elvân.  
 Velî sem'-u- basar, ilm-u- irâdet,  
 Hayat, kudret, kelâm gayr-ı elhân,  
 Sıfatlardır, bular zât ile kâim,  
 Kadimlerdir, gerektirböyle îmân.  
 İfâde eyledi nefy-i teselsül,  
 Ki vardır, kudret-i zî sun'-u- itkân.  
 Delil eylediler ilmüne ânın,  
 Kemâl-i sun'ını erbâbı-i ikân.  
 İrişmezse zemâniyyâta ilmi,  
 Değil lâzım gelir tevkît-i ezmân.  
 İrâdetle gelir her şey vücûda,  
 Değil lâkin rızâsı üzre küfrân.  
 Dahî emr-u taleb olmaz irâdet,  
 Sıfattır ol ider isbât-ı ruchân.  
 Şu eşyâda kim olmaya terâcuhan,  
 Revâdır anda tercih etmek insan.  
 İki kâse berâber su virilse,  
 Birin almak gibi ol demde a'tşân.  
 Dahî tekvininin yoktur zamânı  
 Velî mahlûka vardır vaktile ân.  
 Kelâm aslında bir nefsi sıfattır,  
 Anın çin söylemez hurs ile hayvan.  
 Değildir muktezî nefsiyye halkın,  
 Lügâtın halkı çün İncil-ü-Kur'ân.  
 Kelâmın gâyrıdır, ilm-ü- irâdet,  
 Anı tefrik ider yerinde vicdân.  
 Değildir şer'i Hak, fer'i kelâmın.  
 Yeter isbâtına iicâz-ı Kur'ân.  
 Görür gözlerle mü'minler Hudâ'yı  
 Anı görmez olanlar bunda u'myân.  
 Dahî bilkim hüviyyettir görünen,  
 Velî cevherliğinden sanma, ey cân.  
 Dahî sanma, araz olmak yönünden,  
 Ola yâ sebk yönünden ana fikdân.  
 Bilinmez bunda Hakk'ın kühn-i zâtı,  
 Tereddüt âhirette etti ihvân.  
 Hudâdır halk iden fi'l-i i'bâdı,

Değildir halk iden bir nesne insân.  
 Fiildir, her ne eylerse sudûrî,  
 Olubdur hâlıkı ânında Yezdân.  
 Hakikatta odur hâdî, mudîl ol,  
 Mecaz oldu Rusul itti, ya şeytan.  
 Kamu hüsn-ü kubuh şer'idir ammâ,  
 Olnur bazısı akl ile iz'ân.  
 Kulun kesbidir elde ihtiyârî,  
 Anınla itti dirler tav'-ı ihsân.  
 Bilinmez akl ile hükmü Hudâ'nın,  
 Var ammâ illet-i bazında kavlân.  
 Hem olmaz, olmayan vüs'atte teklîf,  
 Velî âcizdir anda akl-ı insân.  
 Olaydı, halkı ıslâh Hakk'a vâcib,  
 Olur muydî, bu Küfr-u fark-u ahzân.  
 Haram olsun, mübâh olsun muhassal,  
 Ne yirse, rızkını yir cümle hayvân.  
 Mukaddem bir diri ölmez ecelden,  
 İderse, pâre pâre ânı şîrân.  
 Felekler cümlesi küllî anâsır,  
 Oluptur belki hâdis hem dahî fân.  
 Dahî eczâlarıdır cevher-i ferd,  
 İderler ehl-i hak isbât-ı burhân.  
 Oluptur süfle ulvin irtibâtı,  
 Değilte'lîl ile bilkim muzâfân,  
 Görürsün kâh olur dâir medârı,  
 Yine resm-i kadîmi üzre devrân.  
 Huda gönderdi insana rasuller,  
 Değil cin-ü-melek, ol yine insan  
 Hüdâ ile muhakkak müdde'iler,  
 Musaddık anları âyât-ı Tibyân.  
 Gerektir, halka lâbüd bir mütemmim,  
 Çü lâzımdır bilinmek ulu Sübhân.  
 Temam ola anınla hükm-i aklî,  
 Kemâle îrişe hem ilm-i edyân.  
 Nizâm olmaz idî ger olmayaydı,  
 Çü vardır arada îsâr-ı udvân.  
 Muhammeddir o şâha enbiyâ kim,  
 İdübdirler cemâdât ile zi'bân,  
 Anın tasdikini idüp tekellüm,  
 İşittiler, melâik, cinn-ü-insan.

Anın evvelde vü âhirde şânı,  
 Değildir. i'tibâr ehline pinhân.  
 Dahî gâibten ol viridi haber,  
 Birisi şol hilâl kim gördi Osmân,  
 Biri eshâb-ı Kisrâ mâcerâsı,  
 Hazâin gelmesi tahrîb-i büldân.  
 İki kerre denizden hem gazâlar,  
 Hem ola evvelinde bint-i Milhân.  
 Birisi subh-ı mi'râcında ânın,  
 Nice didiye, keşf-i hâl-i rukbân,  
 Kamer şakkı, Bedir'de remy-i hasbâ,  
 Uhud'da redd-i ayn-i İbn-i Nu'mân,  
 Rivâyetler senetlerle musahhah,  
 Anın misli ki nakleyler Sahihân.  
 Kamûsının budur sıdkına şâhid,  
 Tevâtür buldular çün şi'r-i Hassân,  
 Velî en a'zamı Kur'ân oluptur,  
 Anın bir sûresinde âciz ezhân.  
 Dahî mi'râcıdır vâkı, rasûlün,  
 Oluptur hem bedenle dahî yakzân.  
 Kitap ile ehâdis ile sâbit,  
 Ki vâridir, meşâhîr ile vühdân,  
 Didiler hem mükerrerdur vukû'u  
 Muâriz düşdi gördüler hadisân.  
 Anın dîni oluptur gayr-i nâsih,  
 Dahî neshi değil cehlen ledeynâ.  
 Vürûd itmîşti nass-ı nesh-i Tevrât,  
 Haber virmîşti Mûsâ İbn-i I'mrân.  
 Velâkin gizleyip ânı hasetten,  
 Rivâyet itmediler bil, Yehûdân.  
 Kamûsı enbiyânın ittifâkâ,  
 Berîdir, küfr-ü-fisk itmekten ilân.  
 Dahî amden kebâir eylemekten  
 Buna zâhibtir ekser ehl-i İlmân.  
 Dahî hisset-ü-denâet itmediler,  
 Gerek amden, gerek sehv-ü-nisyân.  
 Sirka eyleyip şey-i hakîri,  
 Dahî itmek gibi tatfîf-i evzân.  
 Müevveldir, zünûb ile haberler,  
 Sağair olmağîle dahî nisyân.  
 Dinür yâhud mukaddemdir vahiden,

Çü nâtıktır, vukû'ı üzre Kur'ân.  
 Delâlet eyledi ta'zim-ü- tekrîm,  
 Melek üzre nebîde ola ruchân.  
 Muhakkaktır kerâmet evliyâda,  
 Gelüptür kıssa-i Âsafla Selmân.  
 Görüp, yâ Sâriye! kim didi Fârûk,  
 Mesâfe arada olmuştı şehrân.  
 Hem efdaldır, nebîler evliyâdan,  
 İdüptür ittîfâkı bunda ihvân.  
 Değildir bir, nübüvvetle velâyet,  
 Nebîlerden dahî olursa lem'ân.  
 Dahî bilkim geçicek enbiyâyı,  
 Ebû Bekr oldu hayr-ı cümle insân.  
 İşittiler çü mi'râcın rasûlün,  
 O tasdik itti evvel, sonra Kur'ân.  
 Ömerdir bil! hem andan sonra efdal,  
 Oluptur, dine ol hayru'l-muinân.  
 Ömer'den sonra didiler meşâyih,  
 Tereddütsüzdürür tafdîl-i Osmân.  
 Dahî sonra Alidir efdal-i nâs,  
 Rasûlin ibn-i ammi, kân-ı ırfân,  
 Seçilmez birbirinden haşr-i ebdân,  
 Ki mahiyyette birdir, iş bu emrân.  
 Birinde medhali yoktur zemânın,  
 Müsâvîlerdürür, bulmakta imkân.  
 Değildir zikr-i sohbet, belki lâzım,  
 İade itmede ma'dumı Sübhân.  
 Kamû eczâ-i aslîdir ki vardır,  
 Ekil de eyler işe ânı hayvan,  
 Huda sun'ı ile hıfz eyler ânı,  
 Ol olmaz ğâyriye eczâ-i ebdân.  
 Ki virdi muhbir-i sâdik haberler,  
 Muhakkaktır vukû'ı göre insân.  
 Sırât-u- vezn-i ahvâl-i kıyâmet  
 Hisâbî'e kitâb-u- havz-u mizân  
 Hayat-ı kabr-ü- lezzât-ı nai'mâ  
 İkâb-ı kâfire âlâm-ı didân,  
 Ukûbet adl olur, ehl-i zünûba,  
 Mutî'a ecr olur, ihsân-ı Mennân.  
 Ivaz itmek, değil vâcib Hudâ'ya,  
 Velî hulf eylemez va'dinde Deyyân.

Degildir nimeti, vakte mukâbil,  
 Ne denlû tâa't itse abd-i şûkrân.  
 Afiv câizdir aklen küfre lâkin,  
 Gelüptir âyet-i tahlid-i nîrân.  
 Harc-ı âdem eyler hem delâlet,  
 Ki itmîştir tekevvün dâr-i rıdvân.  
 Ebeddir ni'meti, yoktur zevâli,  
 Ekil-i dâimdir andan hem değıl fân.  
 Giderse tevbesiz ehl-i kebâir.  
 Ana vardır, recâ-ı afv-i Rahmân.  
 Ki zirâ müstehak olmaz ikâba,  
 Günâha tevbe iden ehl-i isyân.  
 Değıldir, hem mukayyed tevbe ile,  
 Ne denlû var ise âyât-ı Gufrân.  
 Şefâatle haber tahsis olunmaz,  
 Görür âni mutî'-u- ehl-i isyân.  
 Anın nefsi umûm itmez ifâde,  
 Murâd olmaz kamû evkât-u-a'yân.  
 Ola ihyada cümle enbiyâya,  
 Şefaât itmek için izn-i Rahmân.  
 Dahî ahyâya (vü) emvâta duânın,  
 Olur nef'i görölür bazı ahyân.  
 Değıldir hem amel, imanda dâhil  
 Mücerred ol, olur tasdik-u- iz'ân.  
 Delîl-i cahd kılındı şedd-i zünnâr,  
 Şerî'de nitekim ta'zîm-i evsân.  
 Hem olmazlar şerî'atte muğâyir,  
 Hükümde bildürür islâm-u- imân.  
 Sahihtir gerçi imân-ı mukallid,  
 Velî âsimdir iden terk-i imân.  
 Kulun olmaz Hudây-ı cehle özri,  
 Zaman olduysa Fikre didi Nu'mân.  
 İbâdetle kul irmez bir makama,  
 Kim anda ref'ide teklif-i Deyyân.  
 Hata itmek olur, hem müctehidler  
 Bozuktur hüküm-i Dâvud'u Süleymân.  
 Değıldir müstehak çün kim ikâba,  
 İdeler terk-i sebb-ü la'n-i şeytân.  
 Fesadı çok mudur andan Yezîd'in?  
 Sükut et, dimesinler sana le'ân  
 Oluptur nasbı vâcib bir imâmın,

İrâde olmak içün def'i tuğyân.  
Dahî sem'iledir ânın vücûbı,  
Didi aklendir ehl-i i'tizâlân.  
İmam olan mukaddem iş bu dîne,  
Ebû Bekr îdi sâhib sıdk-ı ikân.  
Rasulden ona olmuştı işâret,  
Hem icma' itti cümle ehl-i imân.  
Ebû Bekr itti Fârûk'ı halife,  
Sonunda meşveret ittiler erkân.  
Bu erkânın beşi çün oldu teslim,  
Kamû Osman'a bi'ât itti a'yân.  
Ali'de itti eshâb ictihâdı,  
Hata itti Muâviye'yle, Mervân.  
Anub hayrile eshâbın kamûsın,  
Birine anların sen olma ta'ân.  
Bu dîne eylediler bezl-i makdûr,  
Olup şer'-i şerife hayr-ı a'vân.  
İlâhi şol habibin hürmetiçün,  
Kim ittin sen cemâlin âna ihsân.  
Bizi cennetten ol cem'in ayırma!  
Bula âmîn diyen sondemde imân.  
Dahî olsun meserretlerde dâim.  
Beni bir hayr ile yâd idenihvân.  
Cihanda nitekim rûy-i zemîni,  
Siyâb-ı hudr ile zeyn ide Nisân.  
Binüçyüz on sekiz hicriyyesinde  
Der asr-ı saltanat Abdulhamit hân  
Muharrem idi tab'ın ibtidâsı,  
Rebî'ul-âhir intihâsı ey cân.

## BİBLİYOGRAFYA :

1. Ahmet Refik, Târih-i Umûmî, VI/442, İstanbul 1328,
2. Ali Himmet Berki, Büyük Türk Hükümdarı İstanbul Fatihî Sultan Mehmet Han ve Adaleti ve hayatı, 65, İstanbul 1953,
3. Aşık Paşa zâde târihi, 148, 203, İstanbul 1332,
4. Bağdatlı İsmail Paşa, Keşfü'l-Zunûn zeyli, II/233, İstanbul 1972,
5. Brockelmenn, GAL II/229,
6. Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I/290, 291, İstanbul 1333,
7. İslam ansiklopedisi, IV/471 Hıdır Bey maddesi,
8. İsmâil Hamî Dânişmend, Osmanlı Târihi Kronolojisi, I/268-269, İstanbul 1947,
9. Kâtip Çelebi, Keşfü'z-Zunûn, I/1348-1349, İstanbul 1971,
10. Mecdi Efendi, Terceme-i Şakâik-ı Nu'mâniyye, III-114, İstanbul 1269,
11. Sadeddin, Tâcu't-Tevârih, II/449, İstanbul 1297,
12. Şerh-i Kaside-i Nûniyye li Dâvûd el-Karsî, İstanbul 1318 baskısının takdim yazısı.